

Ліцей – здоров'язберігальний навчальний заклад

Галина КРИВОШЕЄВА,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки Донецького національного університету

У сучасних умовах розвитку суспільства проблеми збереження, зміцнення і розвитку духовного, фізичного та психічного здоров'я громадян набули особливої актуальності. Життя і здоров'я людини є найвищою цінністю й одним із головних показників цивілізованості суспільства. Пріоритетність проблеми зумовлена різким погіршенням стану здоров'я молоді, від якої залежить майбутнє держави. За оцінкою фахівців, майже 90% дітей мають відхилення у здоров'ї, а більш як 50% – незадовільну фізичну підготовку. Значна частина захворювань учнівської молоді має дидактогенну природу, тобто викликана або спровокована безпосередньо умовами навчально-виховного процесу. У такій ситуації велику увагу потрібно приділяти саме створенню в навчальних закладах умов з виховання фізично, психічно і духовно здорової особистості.

Питанням збереження і зміцнення здоров'я учнівської молоді, формування культури здоров'я як цілісного якісного особистісного утворення присвячені численні праці вітчизняних і зарубіжних учених: філософів та культурологів (В.Климова, І.Федь, Л.Сущенко та ін.); валеологів (І.Брехман, Є.Булич, Л.Жаліло, Л.Попова, С.Страшко та ін.); медиків (М.Амосов, Г.Апанасенко, В.Войтенко та ін.); педагогів (В.Алфімов, О.Дубогай, М.Гончаренко, В.Горашук, М.Гриньова, В.Оржеховська, С.Лебедченко та ін.); психологів (В.Ананьєв, А.Маслоу, С.Бондаренко, Ю.Орлов та ін.).

Багато уваги проблемам гармонійного розвитку особистості, зокрема фізичного, приділяли корифеї педагогічної науки (Я.Коменський, Дж.Локк, І.Песталоцці, Г.Сковорода, К.Ушинський, П.Лесгафт, А.Макаренко, В.Сухомлинський та ін.). Вони вважали, що у виконанні складних завдань навчання, виховання і оздоровлення дітей важлива роль належить учителям. Так, В.О. Сухомлинський зауважував, що кожен учитель зобов'язаний знати анатомо-фізіологічні, психологічні особливості дітей різного віку, незалежно від того, який предмет він викладає. «Педагог не має права не знати, що діється з дитиною, чому вона нездорова, як стан її здоров'я позначається на її розумовому й моральному розвитку» [1, с. 46].

Формування у учителів високого рівня педагогічної культури, культури здоров'я, готовності до валеологічного виховання учнів є одним із головних завдань навчально-виховного процесу педагогічних ВНЗ. Сформована система цінностей вчителя визначає його особистісно-професійну позицію і виявляється у педагогічній та валеологічній культурі.

Під педагогічною культурою вчителя розуміють таку узагальнюючу характеристику його особистості, яка «відбиває здатність наполегливо й успішно здійснювати навчально-виховну діяльність у поєднанні з ефективною взаємодією з учнями і вихованцями» [2, с. 292]. Вона покликана сприяти вдосконаленню навчально-виховного процесу. Особливу увагу педагога повинні приділяти формуванню в учнів мотивів до здорового способу життя. Так, В.М. Оржеховська доводить, що «найприйнятнішою для впровадження в навчальному закладі є така структура реалізації мотивів до здорового способу життя, культури здоров'я:

1) одержання інформації про здоров'я й експрес-оцінка функціонального стану і рухових можливостей організму, діагностування з метою виявлення рівня фізичного, психічного, соціального й духовного здоров'я;

2) вибір мотивів усвідомлення потреби у здоровому способі життя, культурі здоров'я;

3) вибір рішення (постановки мети)» [3, с. 24].

Про рівень сформованості педагогічної і валеологічної культури вчителя свідчить його ставлення до:

– учнів: доброзичливість, щирість, відкритість, бажання допомогти, підтримати не тільки в навчальній діяльності, а й у розв'язанні важливих проблем. Завдяки компетентності у питаннях валеологічного виховання педагог може давати поради учням щодо збереження і зміцнення здоров'я під час навчання й у вільний час. В основі такого ставлення – розуміння здоров'я як найважливішої загальнолюдської цінності, як умови ефективного навчання молоді, її саморозвитку, самореалізації;

Лицей прикрашають картини випускниці 11 класу української філології Людмили Бондаренко

– самого себе: вимогливість до своїх професійних, особистісних якостей, здатність до саморегуляції психічних процесів, настрою, поведінки; неухильний розвиток навичок самоорганізації викладацької діяльності без шкоди для здоров'я; усталений орієнтир на здоровий спосіб життя як норму поведінки; настанова на необхідність удосконалення духовного, фізичного, психічного і соціального аспектів здоров'я, на високу активність, ініціативу, творчість, на самооздоровлення, самоаналіз; орієнтир на підвищення рівня загальної культури в цілому;

– професійно-педагогічної діяльності: орієнтація на валеологічну педагогіку, тобто здатність учителя до організації такої навчальної діяльності, яка не завдає шкоди здоров'ю учнів; настанова на розвиток демократичних, гуманних стосунків учителів і адміністрації школи з учнями; свідомо потреба у підтриманні атмосфери любові, дружби і довіри у школі; орієнтація на колективну співтворчість, співдружність у навчальній і валеологічній діяльності.

Отже, валеологічну культуру вчителя не можна розглядати окремо від його професіоналізму. Вчитель, який не має уявлення про валеологічне виховання учнів, не може мати й високого рівня педагогічної культури.

Педагогіка здоров'я є невід'ємною складовою змісту навчальних дисциплін лицею при Донецькому національному університеті. У педагогічній діяльності вчителів-предметників реалізуються загальні дидактичні вимоги, спрямовані на формування культури здоров'я ліцеїстів: зв'язок основного змісту програмового матеріалу з валеологією, відповідність інформації про здоров'я віку дитини, науковість і практична спрямованість валеологічних знань. Урахування інтересів ліцеїстів з окремих проблем педагогіки здоров'я підвищує їхню зацікавленість, активність, створює передумови для емоційного переживання, сприяє виникненню почуття задоволення. Валеологічні знання при цьому сприймаються як особистісно значущі.

Однак здебільшого засвоєння ліцеїстами валеологічних знань, набуття вмінь, навичок зі збереження і зміцнення здоров'я відбувається під час вивчення дисципліни «Основи медичних знань». Метою цього курсу є формування активного, відповідального ставлення до свого здоров'я і здоров'я інших людей, спрямованість на подолання шкідливих звичок; засвоєння основних принципів здорового способу життя. Під час проведення бесід, лекцій, диспутів, «круглих столів» ліцеїсти беруть активну участь в обговоренні таких тем, як раціональне харчування, фізичне і психічне здоров'я, методи його збереження, гігієна розумової праці, сну, правильна організація режиму праці і відпочинку, негативні наслідки ранніх статевих стосунків, перша долікарська допомога при нещасних випадках, кровотечах, травмах. Учні виступають з доповідями, аналізують запропоновані їм завдання з різних тем, планують організацію заходів щодо самооздоровлення організму.

Одним із напрямів роботи, до якої залучають учнівську молодь, є розроблення ситуаційних завдань з невідкладної допомоги. Ліцеїстам пропонують схему, за якою вони вибудовують сценарій тієї чи іншої ситуації. Вона містить: опис; аналіз; попередній висновок; поради щодо надання першої долікарської допомоги; імовірний прогноз стану здоров'я; профілактичні заходи з попередження нещасних випадків.

Розроблення таких ситуацій сприяє активній участі кожного ліцеїста в заходах валеологічного спрямування, стимулює до пошуку неординарних рішень, дає змогу використати раніше отримані знання і ставить перед необхідністю набувати нові, яких бракує, сприяє розвитку творчих здібностей. Розгляд ситуаційних завдань з невідкладної допомоги дає можливість пов'язувати теоретичні питання з можливими ситуаціями з учнівського життя, молодіжного середовища. Це значно підвищує зацікавленість і активність ліцеїстів, сприяє засвоєнню матеріалу.

Література

1. Сухомлинский В.А. Избранные произведения: В 5 т. – Т. 4. – К.: Рад. шк., 1979. – 670 с.
2. Крысько В.Г. Психология и педагогика: Схемы и комментарии. – М.: ВЛАДОС-ПРЕСС, 2001. – 368 с.
3. Оржеховська В.М. Стратегія педагогіки здорового способу життя // Психологія і педагогіка. – 2008. – №8. – С. 19–26.

Ключові слова

Педагогіка здоров'я, культура, культура здоров'я, особистість ліцеїста, саморозвиток, здоровий спосіб життя.

Педагогіка здоров'я, культура, культура здоров'я, личність лицеїста, саморозвиток, здоровий образ життя.

Pedagogics of health, culture, health culture, personality of student, self-development, health way of life.